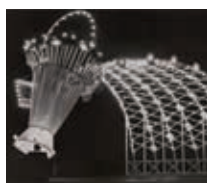

Inhoud

De buitenplaats Bosch en Hoven was een ware 'lustplaats'	3
<i>Marloes van Buuren</i>	
Kunstschilder Herman Justus Kruyder (1881-1935)	11
<i>Martin Bunnik</i>	
De Spaanse griep in 1918	
'De verschrikkelijke epidemie, die ook Heemstede bezocht'	16
<i>Marc de Bruijn</i>	
De muziektent hoort bij Groenendaal	23
<i>Anja Kroon</i>	
Heemstede herdenkt	28
<i>Ellen Kerkvliet</i>	
De houtsnedes van politieagent Van Emmerik	32
<i>Carla van der Stap</i>	
'Bekoorlijk kleding voor Heemsteeds dreven'	36
Ontwerpen van Jan Apetz voor de Flora van 1953	
<i>Marloes van Buuren</i>	
Van het bestuur	
Uitnodiging Voorjaarsbijeenkomst	40
Jaarverslag 2017 van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek	41
Verrassende nominaties Erfgoedprijs 2018	45
Eerste innovatieve monumentenschildjes geplaatst	48
Karakterbehoud zoekt versterking	50
Excursie, Koffie met HeerlijkHeden en oproepen	51
Illustratieverantwoording	52

Voor uw agenda

3 mei	Wandeling op het terrein van GGZinGeest (Stichting Vogelenzang), 14.00 u (excursie is vol)
21 april-16 mei	Tentoonstelling over de Flora's van 1925, 1935 en 1953 in het Pomphuis (zie blz. 39)
16 mei	Koffie met HeerlijkHeden, Pomphuis 14.30 u (zie blz. 51)
27 mei	Voorjaarsmarkt Binnenweg/Raadhuisstraat, stand HVHB
7 juni	Voorjaarsbijeenkomst HVHB, raadhuis Heemstede (zie blz. 40)
augustus	Wandeling door Burgwalbuurt, Haarlem
8 september	Open Monumentendag en Open dag nieuwe bewoners Heemstede
november	Wandeling 'Hageveld in de herfst' o.l.v. Hillebrand de Lange
8 november	Najaarsbijeenkomst HVHB, Trefpunt Bennebroek

Zie ook www.hv-hb.nl > Actueel > Jaarprogramma 2018

Alle data en activiteiten zijn onder voorbehoud.

Kunstschilder Herman Justus Kruyder (1881-1935)

Martin Bunnik

Het leven van de kunstschilder Herman Kruyder speelde zich voor een groot deel af in de stilte van landelijke dorpen zoals Heemstede, Bennebroek en Blaricum. Daar vond hij zijn motieven: het landschap, het dorp, de mensen, dieren, bomen en bloemen.

▲ *Zelfportret met penseel, Herman Kruyder, 1917, Rijksmuseum.*

Herman Justus Kruyder is een bekende Nederlandse kunstschilder. Bijna elk gerenommeerd Nederlands kunstmuseum heeft werk van hem in de collectie opgenomen. Kruyder werd in 1881 in Lage Vuursche geboren. Al op jeugdige leeftijd kreeg hij tekenlessen in Baarn. Daarna werd hij in Wormerveer huisschilder, maar in de avonduren bleef hij zich bekwamen in tekenen. Na een opleiding als glazenier aan de Haarlemse School voor Kunstnijverheid (1900-1904) werkte Herman Kruyder op het atelier voor gebrandschilderd glas 't Prinsenhof (Atelier Schouten) in Delft. Een ervaring die in zijn latere werk terug te vinden is.

In het begin van zijn loopbaan maakte hij veel tekeningen en schilderde hij in

een impressionistische stijl. Vanaf 1916 werd zijn stijl steeds expressionistischer. Kruyders voorstellingen variëren van betoverende, idyllische taferelen waarin de verwondering over de schoonheid van de natuur doorklinkt, tot nachtmerrieachtige scènes die zijn eigen angsten en geestelijke inzinkingen weerspiegelen. De Haarlemse kunsthandelaar J.H. de Bois was één van de eersten die de betekenis van Kruyders werk onderkende.

Haarlem (1907-1919)

In 1907 ging Kruyder als kunstenaar in Haarlem wonen en werd hij lid van verschillende kunstenaarsverenigingen waaronder Kunst Zij Ons Doel, één van de oudste beroepsverenigingen van beeldende kunstenaars in Nederland. Hij ontmoette de schilder Henri Boot die grote invloed op zijn stijl van schilderen heeft gehad.

In de Haarlemse periode schilderde Kruyder impressionistische bos- en weidelandschappen in de omgeving van Haarlem en Heemstede. Hij had zijn atelier aan de Zijlstraat 62, boven de zaak van de rijwielandelaar Bouckaert (tot voor kort de Rijwieltrust). Daar gaf hij ook tekenles en exposeerde hij samen met zijn toekomstige vrouw Johanna Laura (Jo) Bouman (1886), die ook een verdienstelijk kunstenaar was. In 1915 verhuisde hij naar de Meester Lottelaan 16, toen nog Heemstede, nu Haarlem. De stad boeide Kruyder niet. Hij slenterde graag door de Hout en schilderde statige bomen met stralen van gesluierd licht tussen de stammen door. In 1916

► *Het kunstenaarsechtpaar voor hun huis in het Sparrenbos omstreeks 1924.*

► *Sparrenlaan 22 gefotografeerd omstreeks 2015.*

▼ *‘De klokken van Bennebroek’, ca. 1922, particulier bezit.*

de indruk van de originaliteit waarmee het echtpaar hun huis met de primitiefste hulpmiddelen opgetuigd had. Kruyders atelier bevond zich op de bovenverdieping. Het buitenlicht viel via een grote dakkapel aan de noordzijde zijn werkruimte binnen.

Daar leefden Herman en Jo tot 1926 teruggetrokken in de natuur van het ongerepte Sparrenbos. Op deze plek voelde de kunstschilder zich veilig en beschermd, maar in de loop van de jaren kreeg hij steeds meer last van depressies en inzinkingen die doen denken aan een andere gekwelde geest, Vincent van Gogh. In Bennebroek werden de angsten en inzinkingen van de kunstenaar steeds duidelijker voelbaar in zijn werk. Zijn psychische kwellingen bepaalden steeds meer zijn leven. Zo liep Kruyder omstreeks 1926 alleen met een laken om zich heen door de beboste duinen tegenover zijn woning. Hij werd aangehouden door de veldwachter van het dorp en een dorpsgeenoot, stalhouder Jaap Vernooy, bracht hem met zijn taxi naar het Provinciaal Ziekenhuis in Santpoort. ‘Vernooy, wat doe je me toch aan?’, waren de woorden die Kruyder onderweg sprak. Kruyders huis werd ontruimd en zijn schilderijen en ook die van zijn vrouw Jo werden buiten de deur gezet. Jaap Vernooy ontfermde zich over de kunstwerken en

bracht ze naar de hooizolder boven zijn paardenstal aan de Bennebroekerlaan. Het hooi, met daarachter de schilderijen, was door een luik bereikbaar en als de paarden gevoerd moesten worden werd regelmatig onbedoeld met een hooivork in een van de schilderijen geprikt. Die raakten daardoor zwaar beschadigd.

De klokken van Bennebroek

De meeste Bennebroekers vonden Kruyder maar een merkwaardige man die vreemde schilderijen maakte. Aan zijn werk werd door zijn dorpsgenoten nauwelijks enige waarde gehecht.

Op het schilderij *De klokken van Bennebroek* zien we op de voorgrond een persoon te midden van huizen, bloemen en bomen. In het midden de contouren van een toren. Kruyder heeft enkele opvallend witte streepjes aanbracht bovenin de toren. Uit onderzoek komt naar voren dat in 1922 het carillon – een geschenk van ‘freule’ Willink, de ambachtsvrouw van Bennebroek – in gebruik werd genomen. Vermoedelijk geven de streepjes het geluid van het carillon weer.

▲ *De Juliana-boom met het hekje en de bankjes in 1939.*

HEEMSTEDDE HERDENKT

zou vallen. Op Juliana-dag 1939 is het monument door burgemeester Van Doorn onthuld. Schoolkinderen brachten een aubade bij de boom, waarna ze in optocht naar de Vrijheidsdreef liepen waar voor de tweede keer die dag een monument werd onthuld. Aan de kleindochter van de overleden kunstenaar Van den Eijnde viel de

eer te beurt om deze feestelijke handeling te verrichten.

Bloemen

Het monument werd door de Heemstedse bevolking veelvuldig

bezoekt. Ze legden er bloemen neer om in die bange oorlogsjaren hun verbondenheid met de Oranjes te tonen. De Duitse bezetters waardeerden deze ‘provocatie’ niet en de ‘Höherer SS- und Polizeiführer’ Hanns Rauter waarschuwde de bevolking per brief dat, mochten er nogmaals bloemen bij het monument neergelegd worden, hij opdracht zou geven het te vernietigen. Wat iedereen vreesde gebeurde: in het najaar van 1941 is het Wilhelminamonument verwijderd en vernietigd.

Aan hen die vielen

Al kort na de bevrijding was er behoefte aan een plek om de oorlogsslachtoffers te kunnen herdenken. Daartoe bouwde kunstenaar Antoon Molkenboer (1872-1960) van hout en triplex een tijdelijk monument, dat een plek kreeg op het

Vier koningslindes

Wilhelmina, Juliana, Beatrix en Willem-Alexander hebben in Heemstede elk hun ‘eigen’ boom. Volgens traditie is een koningsboom vrijwel altijd een linde.

Op 31 augustus 1898, de achttiende verjaardag van Wilhelmina en enkele dagen voor haar kroning, werd op het naar haar genoemde plein een linde geplant. Na een eeuw werden de oprukkende parkeerplaatsen de boom fataal, zodat een nieuwe linde is geplant. Die is dit voorjaar na de reconstructie van het Wilhelminaplein teruggeplaatst. De Julianaboom vinden we in de

noordoosthoek van het Julianaplein, geplant ter gelegenheid van de verloving van Juliana en Bernhard. Beatrix kreeg haar boom op Koninginnedag 1988, de dag dat ze haar vijftigste verjaardag vierde. Die linde staat op het Van Wijkplein in de Verzetsheldenbuurt. De boom die op 30 april 2013 ter gelegenheid van de kroning van koning Willem-Alexander is geplant, staat midden op de rotonde op het Willem-Alexanderplein bij de kerk aan de Herenweg.

Van deze vier is de Julianaboom het minst herkenbaar. Hoe mooi zou het zijn als, na het gereedkomen van de verbouwing van de bibliotheek, het plein ook een opknapbeurt krijgt? Mogelijk kan het zijn oorspronkelijke vorm weer terugkrijgen met, net zoals het Richard Holplein aan de overkant van de Dreef, een uitgegraven middengedeelte. In ieder geval verdient het hekje dat de boom markeert, met daarop de initialen van Juliana en Bernhard, restauratie. Net als in 1939 kunnen er twee bankjes bij geplaatst worden. Toentertijd stonden er ‘verbodsbordjes’ bij de bankjes, omdat kinderen erover liepen. Die hoeven wat de HVHB betreft niet terug te keren...

► *Het Bullenhofje in Groenendaal. Dit complex van tien dienstwoningen voor het dienstpersoneel van Bosbeek werd in 1928 afgebroken.*

als jeugdleider van het RK Jeugdwerk samen met P.C. van Gaart jongens kunstnijverheidsvoorwerpen leerde maken. In het *Haarlems Dagblad* van juni 1932 staat een verslag van een tentoonstelling van kunstbatik, tarso arbeid (hout inlegwerk), toegepaste meubelkunst en fijne houtarbeid.

Ook op maatschappelijk gebied was Van Emmerik actief. Al in 1920 was hij secretaris van de Nederlandse Rooms Katholieke Bond van Politieambtenaren en van de politieagentenvereniging Sint Michael.

▲ *Dit huis stond aan de Asterkade, waar nu serviceflat de Rozenburgh is. Het werd het huisje van Holdorp genoemd, naar degene die er vele tientallen jaren gewoond heeft. Het huis is in 1971 gesloopt.*

'Plekjes uit Heemstede'

In 1928 bracht Van Emmerik in een oplage van 25 exemplaren een map/enveloppe uit met tien losse houtsnedes met de naam 'Plekjes uit Heemstede'. Bij die uitgave vermeldde hij: 'door mijzelf uit de hand (hout) gedrukt en gesigneerd, Heemstede, 10 juni 1928'. Deze map is in het bezit van de HVHB; er ontbreekt jammer genoeg één exemplaar. Vermoedelijk is dat het Molentje bij Groenendaal. De negen andere zijn getiteld: Vredesbrug, Blekersvaart, Het Oude Slot, R.K. Kerk Berkenrode, 't Blijft Heemstede (oftewel: het huisje van Holdorp aan de Leidsevaart), Boerderij Molenwerf, Belvédère, Oude Kerk en Zandvaart. Van Emmerik signeerde zijn werk met FHvE.

◀ *De afbeelding draagt de titel Zandvaart, het huisje stond feitelijk aan een zijtak daarvan bij het Zandvaartpad.*